

ҮТҮӨКЭН ӨЙДӨБҮЛЛЭЭХ ҮБҮЛҮӨЙ

Өйдөбүнчүк бюст аһыллыгыта.

тан, колхуос бастагы председател М.Р. Яковлева, колхуос председателинэн, сойхуос директоринэн үлэлээбит Р.А. Филипповы, колхуос-сойхуос парткомун сакырэтээрэ Н.С. Дмитриева, кылаабынай бухгалтер П.Е. Адамовы чыгастаң, СР Президентэ Е.А.Борисов өйөөһүнүнэн, калар кэнээри ыгчаакка туһаайыллан өйдөбүнчүк бюст туруорулуна. Бу кэскиллээх дыралар үөрэнээччилэр, мустубут дьон долгууа кыттыһылар.

1958 с. сойуруу түөрт

тахсан Кыһыл Знамянан нагараадаланар чыгаста тиксигитэ.

Манан үтүө историялаах хаһаайыстыба оройон историятыгар үөскээбиттэ, колхуос бастагы 20-чэ сыллаах үлэтигэр производство салайааччылары, ситиһилээх үлэһиттэр үүмүктэрэ Ыанньыксыт А.Т. Кузьмина биэр фуражной ынахтан 4296 кило үүгү ыабыт, оройонго рекорду аххотубута, иккни орден кавалера буолбута.

Улууспут билингит дьон-сэргэтэ, ыччата үлэс сыһыан, түмсүүлээх буолуу үтүө үлэстэрин холобур оххотон, олоххо, үлэс дьулуур күүдүтэ, эрэйд-кыйаһаны эгэрдэринэн тэлэи кыайыгыта, үрдүк ситиһилээх тийбиг уруксу Эрилик Эристийн аатынан колхуос, сойхуос ытык-мааны ара кэлүөнэ үлэһиттэрин туһунан сырдыгы, көрөн өйдөтө-саната туруохтара.

Бырааһыннык ыалдыттар 55 сыллаах үтүөкэн өйдөбүллээх үбүлүөйүнэн эгэрдэлээн, махтанан туран, нагараадалары туттардалар. "Тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ" аат М.Е. Васильева иһэриһинэ, Хадаар нэһиликтэтэн П.Н. Титов "Улууэ Бочуоттаах гражданин" аатынан нагараадалаһа, "Гражданский кийбиэн" балиһи 14 сааһыттан ыанньыксыт ааты Е.М. Кузьмина тутта. Ону сэргэ Правительство, улууэ махтал сурустарынан, "Бочуруускай улууһа 375 сыла" балиһи үлэни оро туттут ветеран-үлэһиттэр нагараадалаһылар. Ил Түмэн депутата Павел Пийитин

А.Т. Поповаһы Е.М. Кузьминага «Гражданский кийбиэн» балиһи туттарар.

Колхуос ыанньыксыттар.

көстүүтэ Саха сиригэр эрэ буолбакка, Россияра, бүтүн Союзка тийэ иһинки күөктэ тахсыталаабыт үтүө кэмнэр кэрэһиттэрэ уоһа өйдөбүллэрэ. Ол иһин билингит улуустут бүтүүнэ Эрилик Эристийн колхуос ситиһилэринэн, киһи дьонуннаах дьоннорунан күн бүгүнүгэ дьэри кэни туттар, оруутун холобур оххоттор, өйдүүр-санылар.

Улууэ экономикаһын төрдө буолбут сүүрүн үлэлэрэ, дьарыктара сайдыытыгар Эрилик Эристийн аатынан колхуос-сойхуос кылгэрбит сүткөн кылаагыгар кыттыһыт сүүрүн салайааччыларынан, көрүлээччилэринэн буолбут дьонуннаах дьомхутун үйэллэр сыал-

нэһиликтэринэн олоһот "Правда", "Победа", "Коммунизм", "Сардага" колхуостара холбоһон, Дириг бөһүөлэсэр кэниһэнэн, Эрилик Эристийн аатынан бөлөһүөйүт колхуоһу тарихыттарэ, 2253 киһи уолсай нэһилиһинэ баара, ол иһигтэн 637 хаһаайыстыба, 843 киһи колхуос чилиһинэрэ эһилэр. 1974 сыл атырдаах ыһыгар колхуостары сойхуостарга уларыттыһыттылыгыта. Эрилик Эристийн аатынан сойхуос үлэлээн олоһот колхуос базатыгар түөрт нэһилигэ хаһан тэриллэбит. 10 төгүл Россия, ССРС, 5 төгүл Саха Республикатын, 5 төгүл оройуон соң куоталаһыгытын кыайылыаһынан

Хадаартан төрүттөх П.Н. Титов "Улууэ Бочуоттаах гражданин" ааты сүктэ.

нэһилик дьаһалтатыгар материалнай база сайдыытыгар көмө 100 тыһ. солк сууманы үөрүүлээх быһыгыта туттарда. Сыһы устун сикхирбит, Эрилик байыһыт, үрүг иһиги үлүрүшүт колхуос-сойхуос салты 21-с үйгэр аһыгыһы урдук сайдыылаах олх тэриллэн, иһинки баран иһэллэригэр багырааһыт.

В. ПЕТРОВА

Суруллубукка эргиллэн

УМНУЛЛУБУТУ СӨРГҮТҮӨБҮН

СР Президентэ Е.А. Борисов туруорар сүүрүн сорутунан республикада ынах сүөһү уоһа салгы тоботун уоһа эт, үтү бородууксуйатын элбэтти, хаачыстыбатын түпсары буолар. Билингит чураһылар сүөһүбүт ахсаанынан атын улуустартан чорбойон иһэбит. Ол тыһан баран, сүөһү иһигитин кытары быстыһанат сибээстээх сир үлэтигэр улаханнак хаалдыгыт.

Аастыт олохтутуттан холобурдааһа, билингити курдук тизиниһэ арааһа, үөрөхтээх специалисттар суох кэмнэригэр сирин кэниһинээри колхуостарга сиилэһи бөлөһмөһиниһэ суолта биэрэллэрэ. Ол үлэтин сагаланыгыта хас алаас аайы, билингити сэмнэһтэрэ эрэ хаалбыт сиилэ дьаамаларыгар оҕуһунан тэбистэрэн сиилэһи уталлара. Оччотооҕу колхуостарга үлэлээбит саастаах дьон бу сыһэ дьааматыгар оҕуһу түһэриг мучумаһын өйдүүр иһигит. Аһы сэрин кэниһиттэн оҕуруот аһын үүннэригэр оччотооҕу колхуостарга кореектары

аҕалан олохсуган, үлэлээт сыһдыгыттар. Оһон хорһоска, морһосон, турһепс, эриһпэ үүннэрэн, балачча үүнүүнү ыһа сыһдыгыттар.

Сойхуос сағана, М.Е. Николаев тыа хаһаайыстыбатын министриһинэн үлэлээбит сыһдыгытар хас нэһилик аайы сиилэһи бөлөһмөһин, элбөх сыһлаах оту ыһы күүскэ ыттыһа сыһдыгыттар. Оройуон үтүс нэһиликтэрэ сүөһүгэ дороххой от аһылыгы таһынан сиилэһи хото сиилэһинэр, биһрдик ынахтан 2000-2500 кило үүтү ыһы ситиһинтэрэ. Биһрдик бахсылар отделеһинэн биһрдик ынахтан 2000 кирбэһини, сиилэс уоһа 8 гаалаах Ороһу дьон бааһыһа турһепс үтүгэй үүнүүтүн ыһан, ону ыһаһа тоһо-хаһа сиилэһи ситиһиниһит. Билингити кыра кыамталаах уу хачайдыһар носуостар дьэлэйбиттэриһин, турһепсы кыра иһинээх уу чутаһыһаһы да бааһыһаларга үүннэриһхэ сөһ. Оҕуруот аһын ыһар массеһыһа эрэ наада.

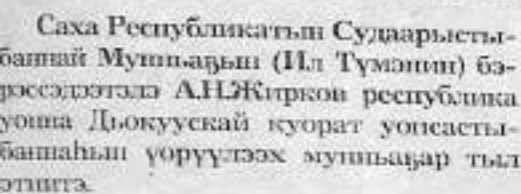
Сойхуостарга төһөлөөх элбөх тизиниһэ уу хачайдыһар, ыһтарар носуостар, ууһу сүүрдэр РГ турбалар, сиилэһитир комбайһнар, оһа бааллара ыһыллан-тоһуллан суох буоллулар. Оһоһор хас эмэ мөлүүһөнүнэн суумалаах стационарнай мелиоративнай ситиһимэлэр (холобур, Мындаҕайыһа) ыһыһыһылар. Оһон билингити сиилэс комбайһнаһын урукку курдук хас нэһилик аайы аһылаһар кыаһыт суоһунан, оройуонна МТС-ка дуу, ТХПК-ға дуу 2-3 комбайһы ыһан, нэһиликтэри хаачыһылааһа сөһ этэ дьон саныһыһын.

Билингити үтү таһаарыһай бородууксуйа буолан, балачча харчыһаһыһын көһнө ыһар ыһаһа сиилэс, сөһаһ, турһепс, уоһа соһай аһы аһыһыһтары бөлөһмөһөт буолаһыт, бородууксуйаһыһын үкһүн сөһуһан, ол эбөтөр мөһчирэһ эрэ ыһдыһыгар оһорор буоллубут. Күһүһнү, кыһыһыһы ыһдыһа көһүлүүр күүһу эбөһ, үтү сыһыһын 30 олх тизэрдэбит да, сүөһүбүтүн

кыһыһа кыһырдэбит да ыһаһыһын уоһыһан кэһиһэбит. Тоһу дьэһтэххэ, эбөһ аһыһык суох. Республика, биллэн туран, билингити уруһуу сөһиһкэй кэм курдук сыһа 250-280 тыһ. тонна комбайһорманы аһыһылаһан аҕалбат. Иһнэ тыһан, сир кыһа үлэһитин мөһтөһүһнүт түмүгэр, сөһтүһаһа үүкэ сорудаһыт бийэһа Чураһыһа хаһы да сыһын туолбат, биһрдик ынахтан 800-түү эрэ кило үүтү ыһыт.

Оһон мөһ агроһом да буоһарыһан уоһа управлениһыһын үлэһэбит уоһуһар да олоһуһан, сүөһүнү иһтиһи уоһа сир үлэлэрэ быһыһыт ситиһинээһтэр дьэһ ааһыһыт. И.П. Поһомарев "Бөһ эрэ, бийыһ туох сыһа этэй?" дьэһ ыһтатыһыһын тоһору оһоһон туран, калэр 2014 сыһ Сир сыһыһан бийлэрэн, сир кыһа үлэр суолта биһрдик, үбүлэһини үгүрү көрөн, хас нэһилик аайы сир үлэһини биллэриһлибит сыһыһан эрэ уоһтан хаалбаһа, сүөһү иһтиһи баарын туһары ыһтыһыһаһаһын өйдүүр кэм кыһа.

С.С. НИКИТИН, СР Бочуоттаах землеустроһител, УЛА ИҢГЕРДЭ

рийбыт, бу биһиги уруккубут, биллэтибит уонна инниккэ дьулуһуубут.

П.А.Ойуунускай улууһа саха элэһин бу аналһын үгүстэртэн ордук сытыһыгыс уонна диригиниһи өйдөөбүтүтэр көстөр уонна ити улуу наһилиэстибэ көлүөнэттэн көлүөнэҥэр бөрүлэн иһэрин туһунан бүтүн олохун аһаабыта. Кини история түһүлээһингэр биһиги норуотпунут туһунан улахан быһ-дыаһыктаах кэмгэ таарыста. Олонхоту тумна, саба сатаабыт кэмнэригэр Платон Алексеевич тус бэйэтинэн саха норуотун биэр саамай биһирэиэр "Дьулуруйар Ньургун Боотур" олонхотун араас варианттан хомуйан биэр сюжеска киллэрбитэ.

Саха эһэһин судаарыстыба кытты-
ытынан утумнаахтык, былааннаахтык
үөрэтиини, хомуйууну уонна харайы-
ыны аан бастаан Ойууһускай олохто-
обута. Бу үлэ 20-30 сылларга садала-
мгыта. Билиги кэмэиттэр саха эһэһин
киһи аймах тылынан уус-уран култуу-
рунай өбүлүстүбүтүн шедеврина
билиини кэбиһтэн ити үлэ сыгала
салҕанар. Республика "2012-2013
сылларга Саха сирин норуоттарын ду-
хобунай-култуурунай сайдыларын
ууслуобулатын олохтообун" судаары-
стыбаннай төсхөл, "Олонхону өйөөбүн"
хос төсхөлө оһоһулан ылаҕаһытыта-
ра.

Сэтгэл аайнх колхоноттон колхонээр
борилдэн ийэр кулгуур ухулччула-
ах павматынныгын бийлэлтлэн саха
норуотун героическай эпохын —
олонхону харьстааһынга, үөрхтнэг
уонна тархатынга судаарыстыбаттан
үгүс үн-харчы корүдэр. Бу үлэ сал-
тыг бийлүүлэхтаах.

Олунго 10 сылын бэлэмниир уонна
ыгытар Саха Республикатын нацио-
нальнай тэрийэр кампанияга Саха Рес-
публикатын Президенигар Егор Бори-

совка 2006 сыллаахха биллэрмиллибит олгонхо 10 сыын салтым тэрийэн ыытар туһунан этинин киллэрбитэ. Бу, мин санаабар, суддарыстыба өттүтүн сөлтөөх сыһыан, ол биһиги сүдү айым-ныбытын Аан дойду эйгэтигэр таһааран салтым харыстыыр, сайыннарар, үөрэтэр кыахпыттын көргүтүөр, ол эбэтэр, биһиги тылынан уус-уран айым-ныбыт баайыгар тирээтэрэн, норуоттук култуурата уонна историята сайдар салахтара өссө көнгүрэ.

Атын дайду норуоттара бигини норуоллут туһунан биллиилэрэ-көрүүлэрэ, норуоллут айымньытын күүһүн уонна кулгуурунай кыахын интэриэсин ойдоохунанро үксүгэр бигини героическай эпоспыттын билсиппиттэн, үөрөтүттэн уонна билиттэн саваланаар.

Бу күнiнiргi Бишкектi "Дулуруй-ар Нургуи Боотур" олонхону кыргыз тышкылар тылбаастааныгыга сўбi мун-нах буолуога. Ону тiгинiнiн кыргыз "Манана" сахалыы тылбаастана сал-дыар Дюкуускайга Хотугулуу-Илинги федеральнай университет юмюгүнiн "Манас" сахалыы тылбаас-танар. Солору Великобританияга Лон-донга "Дулуруйар Нургуи Боотур" саха элiгiнi англыйскайдыы тылбаанын сурактiннiтi буолуога. Ити курдук, олонхо билиги культуурунай эйгiбигини кiтiтiр. Аан дойду норуоттара билиги уус-уран тышкылар баайыгыгар дирин-нытабылларын билларiн, ис сурак-тыртытiн ыппаналар, оттон элiс билиги норуоттутугар аан дойду эйгi-тигiр кiрiтiк уонна дьохунук тахса-рыгар тирiх буолар.

Ытывтабыллаах үөрүүлэх муштах
каггылылаахтара!

Бүгүн — бэлтэгтэй. Бу биеэрэмийн, 1966 саятан - бийнги республикабыг мийлигирдэрин Сэбигтэ олохтообул

сылыгтан садалаан, литература, искусство, архитектура эйгэлээр кыаг уопкастыбаннай биһирэбили ылбыт. Саха Республикатын 70-тан тахса күүһү ылбыта. Профессор, историческай наука доктора, П.А. Ойуунускай үлэтин туһунан билиини кэпээннэт чөлүкчүлүктүрүтү биһирдэстэрэ Георгий Прокопьевич Башарин П.А. Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэни олохтуур республикатаагы хамыһаһыа бастала. бэрэссэдэтэтинэн 26 сыл устата үлэлэспитэ. 1992 сылтан бу хамыһаһыа бэрэссэдэтэтинэн кини үөрөнээччилэ уонна утумнааччыла, историческай наука доктора Василий Николаевич Иванов салайар.

Бүгүнігү күнгө П.А.Ойуунускай аатынан Саха Республикаһын Сударыстыбылхай биримэйэтэ икки уһуллуччу дьобурдаах дьонго аһаһар. Олортои биридэстэрэ - народнай суруйааччы, республика уонна Россия искусстволарын үтүөлөөх дьэстэлэ, нуруоттар икки ардыларынан уонна Россиятаагы элбэх биримэйэлэр лауреаттара, Россия биһтэр-костор суруйааччыларын биридэстэрэ, Россия Суруйааччыларын союһун бырабылыанньатын чилиэнэ Николай Лугинов.

Иккис бириэмийэ саха ойуулуур-
дүһүнүгүр искусствотын сайдыты-
гар улахын кылаатын уонна таһаары-
лаах айтар үлэтин иһин, лауреат аатын
игэрөн туран, саха аныгы живописин
биэр саамай талаашыах бөрөстөбиэт-
лигэр, Саха Республикатын искусство-
тун үтүөлөөх дөгөлүгэр Андрей Чи-
качевка туттарыылар. Бу саалаа кини
айтар үлэтин билбэт кини суох буолу-
сун саныыбын. Ойуунускай бириэмий-
этин сана лауреаттарыгар торообут по-
руоскут култууратын салтын албан
аастырдартуһунар оһорорго, үлэлииргэ
айарга бардыарын!

ЫТЫ СИЭРДЭЭХТИК ИИТИИГЭ ҮЛЭЛЭНИЭБИН!

Төһө да суруй, сэрэт, саан, кыһалзаттан өлөрүүгэ кытта тийи-эн аһыһыны онгор - син-биир бэйдиз сылдьар ыт, куоска улуус-путугар хаһан да аһыйаабат. Тымныылар түһүүлэрэ тэрилтэлэргэ быраҕылыбыт куоска аһара элбипр. Олору, биллэн турар, хаһаайыттар аһыыттан-хараттан куотупан аҕалан быраҕаллар. Айаннаан иһэн аара суолга хаалларалларыш туһунан кэпсээннэр кытта бааллар. Оттон ол тонгуу хаарга туран хаалбыт кыыл төһөлөөх эрэиһи көрөн, үрүһ күнү кытта бырастыылаһарын санаатахха дьулаан.

[illegible]

Төхөгүн да иһин, ыты, куосканы алорүү - аһылы Сэлээн-нэ дьаһалтата, ыһылы харыет-таар общество керүүтүүнэи кэрэ-нэ суох быһыыны онорбу-тун да иһин, дьонун-сэргэтин түһүтөр соһоох үлэни быһтар. Ол эрэри, итинэ-манна сы-тар ыт, куоска алуктэре оро-юни психологиятытар охсуу-ну биэрэллэре биллэр. Ол да иһин хас биирдии төрөспүт хас биирдии дьэз кэргэн сир-дэх ойу түтүһүн наада. Кы-ыл эмиз сүүрөр хаһаах, тэ-бэр сүрөхтэх, ийэр куттаах бьылдыр эгтэх буолла. Иһ байылыта туруутун үөлбэт-тэн эмиз ирдэххэ "Ыт - кэһи доҕоро" дьэи оро сааспыттар суруйан аһы биэрбит өйтөн су-руйуубут прототиба дьыг-чачны олорхо баар буолара бу-оллар.

Оксана ЖИРКОВА-
ТРОФИМОВА

Киин бөһүөлөккө суолга
жиинни кытта тэн быраатта-
актык ыттарбыт сындыалар.
Кыарагас суолга утары
торугахха, комүскалэ суох-
хуттан ыкса туораан биэрэриг
кыһылыаах да байыты! Ыт
оруттутан сарылаан мооньула-
рыгар күндү бмалаах, аарыма
улахан ыттар тылбыттарынан
төгтөрү-таары көңүл күүлэ-
йдилэр. Толору хааччылы-
ыга суох уонсайдар олохтоох-
торугар куһаҥан ууну тобу ту-
туһан да кэмизиммэт эрэйгэ
тэннэлэр. Помуойаларга уон
курдук үрүт-үрдүлэригэр
"киһи доҕотторо" дэнэр кыыл-
ларбыт баралаах уңуохтары-
гар, тобох аска тикээрилэр
ырдыгынаһыны ыһырыга,
киһи үрдүгэр түһээри саб-
дыгынаһыны Тымныы түстэр

да, ыттар үөрдэһинилэре тохто-
обот. Этгээх-астаах саһан иһэр
киһиэхэ ордук кутталлаах.
Сыты ыһыылара күүстээх бу-
олан, ол киһини хара дыһити-
гэр тийэй кэтэһини-манаһын,
илин-калин түһүү, үөмэх-
тэһин. Икки сменалан үөрөнөр,
күнүһүн дьарыктаах оҕуола
оҕолорулар таһоһоох кутталы
үөскэтэригин улахан дьон
тово толук дьаарыһыт буолла”

Билэрийн курдук, дэмжлэгтэйгэеэ илтэвч бэлэнхэн ордук оро аймах туруурсар. Ойбогдо, кыра аһылыктаах эрдэстэрийнэ соннууурга, тагтымырса тух да аһара үчүгэйдэр. Олгон ыг улаатылыта миннигэһэ сүтэр, оро сонуга ааһар, аһа да кыайтарбат, олон уулусса бһһаарылыгыгар угаа-рыллар. "Олгон-манган булан

аһаатын. Кини-
ни аһатар кулах суох", - дигэн
биричилинэ кестөр. Корүүтэ-
харайыгыта суохтан кини эрэ
буолбакка, кыыл кытта улуту-
рар, синигэр түһэр. Биирдэ
эмгэ олбуоругар кэлэн бизр-
дүүнэ: "Ыһыгы хата баар
эбит", - дигэн тылыһаар,
корон үөрүү буолар уонна
оһон бүтэр.

Кыялы нитэ ылым, баста-
тан туран, эппизитивэни урда-
тарин туһунан уһуһан саас-
таах оролортон сазалаан
ейдөгүү үлэтин ыһтыахха на-
ада. Оскуолаҕа огуоха аналла-
ах кылаас чаастара, специали-
стар суһолорэ дээн ыһтыахал-
лара буоллар. Ыт оҕро оонньу-
ур буолбакка, норуусуканы,
үлэни эбэрин хайдах
ейдөгүүххэ сөбүй? Сөүрүү

Хаймат бичээкээ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бичээкээ бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-издательской холбоһука 25.11.2013 с. офсетка бэчээттэннэ.
Аадырына: 678670, Чурапчы аал., Карл Маркс уул., 26 "а" Индекс: 54907. Хаймат нэдиэлэбэ үстэ: олутуоруннааука, чаппыргэ уонна субуотада тахсар.